

En 4 minutters grisefortelling!

(Målgruppe: Barn 6-11 år og voksne tilhørere)

Når purka (grisemammaen) skal ha unger, må hun få komme inn i fødebingen noen dager før fødsel. Der bør det være god plass, gjerne halm på golvet og helst egen krok for de nyfødte grisungene med ekstra varme. Nyfødte grisunger er veldig små og veier bare rundt en kg – det samme som en stor brunost! Ei purke får vanligvis fra 6 til 15 unger i et kull. Det mest vanlige er at purka får 11 unger på en gang. (Med barnehageunger på besøk – tell til 11 med fingrene)

Det første nyfødte grisunger gjør, er å lete seg fram langs magen på purka og finne en spene og suge i seg purkemjølk. Purka har mange spener som ligger to og to nedover hele magen/buken. Det mest vanlige er 14 mjølkekjertler med spener. (Tell og pek sammen med ungene 2- 4- 6-osv. samtidig som en peker og teller nedover egen brystkasse). Ganske snart har alle ungene hver sin spene, men det er ofte mye krangling om den beste plassen/de spenene med mest mjølk. De største og tykkeste grisungene vinner som regel den konkurransen. Grisungene suger gjerne en skvett purkemjølk hver time. Da legger purka seg ned på sida og roper på ungene med en helt spesiell gryntelyd som betyr: ”Kom og spis”.

Grisunger vokser veldig fort. De to første leveukene drikker de bare purkemjølk og sover veldig mye akkurat som andre nyfødte. Men snart begynner de å undersøke maten til purka og spiser kraftfôr slik som henne.

Griser er alt-etere slik som mennesker. Det som griser spiser mest av, kalles kraftfôr. Kraftfôr er en blanding av forskjellige kornslag, f.eks. bygg, hvete, havre og mais. Kraftfôr er nesten det samme som cornflakes, mysli eller grøt. Forskjellen er at griser får ikke mjølk og syltetøy på maten slik som oss.

Når grisungene er blitt rundt 6 uker, veier de gjerne 12 til 15 kg og er blitt veldig flinke til å spise kraftfôr. Nå trenger de ikke å være sammen med purka mer, og grisungene flytter over til en smågrisavdeling. Der møter de jevngamle grisunger fra andre kull. Nå liker grisungene å ha god plass slik at de kan løpe rundt og leke. Det artigste de vet er å grave. Alle griser har sterke muskler i trynet sitt og er eksperter på å grave i jord, halm og flis. Kjenn nøye på trynemuskulaturen til en grisunge og kjenn på din egen ”trynemuskel”. Hvem har mest krefter i nesa?

Grisunger vokser veldig fort. Når de nærmere seg et halvt år, veier de fleste griser rundt 100 kg og er blitt så store at de sendes til slakteriet. Vi har griser for at det skal bli mat. Og hva slags mat får vi av grisekjøtt? (Spør ungene, og det kommer normalt mange fine svar – ribbe, pølse, kjøttkaker, skinke, skinkestek, koteletter, grillretter, leverpostei m.m. Bruk litt tid på dette, erfaringen er at unger veldig godt skjønner sammenhengen mellom dyrehold og matproduksjon. Det er normalt voksne som ”klusser det til”. Men det er viktig å vektlegge at alle dyr skal ha det bra i levetida si.)

Så må vi snakke litt om purka igjen. Når ungene hennes er så store at de ikke lenger trenger purkemjøl, må purka flytte over til gjeldpurkeavdelingen. Bare noen få dager etter at purka er blitt ”barnløs”, får hun lyst til å få nye unger i magen. Purka vil gjerne møte en râne (eller bli inseminert, som er det samme som kunstig befruktning). Fargrisen kalles râne. Purka og rânen blir kjæresten og så blir det nye foster i magen på purka.

Hvor lenge ligger grisungene i magen på purka? Mye kortere enn menneskebabyer som ligger i magen til mora si i 9 måneder (280 dager), som er like lenge som kalver ligger i magen til kua. Fostertiden til grisunger er lett å huske: 3 måneder, 3 uker og 3 dager. (Gjenta i kor med ungene.)

Og nå er vi tilbake til begynnelsen på grisefortellingen. Når det på nytt nærmere seg fødsel, må purka tilbake til fødeavdelingen og blir mor til et nytt kull med smågriser. Og de ungene skal lære seg å drikke purkemjøl, og så lære seg å spise kraftfôr, og de vil sove, leke, grave, sloss og vokse slik som grisunger alltid har gjort.

Regnestykker: Det kan bli mange tall når vi snakker om griser og det er lett å lage interessante regnestykker. En nyfødt grisunge veier bare 1 kg, men kan etter 6 måneder veie 100 kg. Ei purke kan få unger to ganger i løpet av et år. Hvis purka får 11 unger i januar og 11 unger i juni, hvor mange unger blir det på et år, og hva vil alle ungene veie til sammen? Ei voksen purke kan godt veie nærmere 250 kg, og en râne til og med litt mer. Ei purke blir normalt mor for første gang like før hun er et år, og de fleste purker får sjelden mer enn 5 kull.

November 2008

Sidsel Røhnebæk, Leder i Forum for Norske 4H-gårder (FNG)